

# XXIII

## STRUKTURÁLNÍ SYSTÉMOVÁ ZMĚNA

„Současný světový průmysl civilizace je postižen koexistencí dvou univerzálních, překrývajících se a neslučitelných intelektuálních systémů. Jsou to shromážděné znalosti posledních čtyř století o vlastnostech a vzájemných vztazích hmoty a energie a související peněžní kultura, která se vyvinula z lidových způsobů prehistorického původu.

První z těchto dvou systémů byl zodpovědný za velkolepý vzestup současného průmyslu hlavně během posledních dvou století a je nezbytný pro jeho pokračování.

Druhý systém, což je dědictví z naší předvědecké minulosti, funguje podle vlastních pravidel, která mají málo společného s pravidly systému hmoty a energie. Peněžní systém však bez jakékoli vazby vykonává obecnou kontrolu nad systémem hmoty a energie, na který byl uvalen.

Přes jejich vrozenou nekompatibilitu měly tyto dva systémy během posledních dvou století společnou jednu základní charakteristiku. Je to exponenciální růst, který umožnil jejich přiměřenou stabilní koexistenci. Ale z různých důvodů je nemožné, aby systém hmoty a energie udržel exponenciální růst a více než několik desítek zdvojnásobení. A tato fáze je téměř u konce. Peněžní systém žádná taková omezení nemá a podle jednoho z jeho nejzákladnějších pravidel musí pokračovat v růstu.“

- Marion King Hubbert, 1903 - 1989, geolog a geofyzik, autor Teorie ropného vrcholu

Zdá se, že svět má pouze jeden hlavní problém a všechny ostatní problémy vznikají z tohoto jediného. Žijeme ve světě mimořádné vzájemné závislosti, protože samotný život představuje vzájemnou závislost. Nic takového, jako oddělený, izolovaný život, neexistuje. Všechny životní formy jsou na sobě závislé. Kolik z nás lidí by chtělo dobrovolně vyhubit jakýkoli druh na planetě. Kolik z nás si ráno řekne: Dnes je ten správný den, abychom destabilizovali ekosystém. Samozřejmě, že si to lidé neříkají. Nikdo nechce dobrovolně dosáhnout systémových výsledků, které přesto vidíme všude kolem sebe. Můžeme tedy mluvit o takzvané *systémové inteligenci*, případně *systémové nevědomosti* nebo *systémové ignoranci*.

Tento krátký dodatek se zaměřuje na *strukturální* změnu systému. Pojem, který je s touto změnou spojován, se tedy nazývá *strukturalismus*. Přestože toto slovo obsahuje příponu „ismus“, nejedná se o ideologii jako například v případě slov „komunismus“, „socialismus“, „kapitalismus“, „fašismus“ a podobně. Jedná se o metodu analýzy světonázoru založené na *Teorii systémů*. Jde o pozorování a respektování vzájemných vztahů sociologického fenoménu z holistické perspektivy na systémové úrovni. To znamená, že opakované vzory událostí, které kolem sebe vidíme každý den, mají

společný systémový základ. Otázkou tedy je, jaká je struktura organizace současné společnosti a jak je tato struktura včleněna do struktury vyššího řádu a tím systémově ovlivňuje rozvoj civilizace k lepšímu nebo k horšímu. V průběhu času jsme zjistili, že některé vrstvy struktury mají větší vliv než ostatní. Dobrou analogií je systém lodi, která je určena pro přepravu nákladu a osob přes oceán. Tento lodní systém může velmi dobře fungovat v relativně klidných vodách a bude stabilní do té doby, než jej ovlivní systém vyššího řádu, což v tomto případě může být obrovská bouře, která loď převrhne, rozbije a tím zruší její fungování a vše co je na tomto lodním systému závislé.

Dnes rozumíme zákonům přírody a ekosystému více než kdy jindy v minulosti také díky krizím, které zažíváme. Obecně ale nad tím nepřemýšlíme ze sociologického hlediska. Máme tendenci zapomínat na skutečnost, že bez ohledu na to, co děláme na jedné úrovni, jiná silnější systémová úroveň má tendenci toto chování zcela přepsat. A tato schopnost uvědomit si to, je pro aktivismus kriticky důležitá. Význam *strukturalismu* pro aktivismus představuje poznání, že existují struktury, které mají významný vliv na veškerý život. A pokud chcete změnit věci k lepšímu, musíte si být vědomi těchto struktur a nakonec provést změnu. Základní teze zní, že dokud nebudeme mít skutečné strukturální povědomí o tom, jak funguje náš sociální systém - to znamená povědomí o kořenech našich negativních sociálních vzorů sledováním systémových příčin a zároveň pracovat na vybudování mnohem udržitelnějších přístupů a nových struktur, které musí být zavedeny prostřednictvím stejného druhu vědeckého uvažování - do té doby se sociální a ekologický pokles, který vidíme, bude zrychlovat a vytvářet tak další nerovnováhy a destabilizace. Můžeme mít dále „ekonomický“ systém založený na tržním obchodu, což je současný kurz. Ovšem z analýzy na úrovni systému pro něj neexistuje žádné ospravedlnění. Bez ohledu na to, čemu věříte ohledně společnosti, lidské povahy a podobně, náš současný systém nereaguje na měnící se podmínky nebo potřeby ekosystému, to znamená, že nereaguje na systém vyššího řádu a tedy ani na skutečné potřeby nás samotných. Pokud jde o rozsah systémové adaptace, se kterou může *tržní ekonomika* pracovat, narazili jsme na strop. A dál není kam jít. Bud' současný systém zmutuje na ještě perverznější verzi sebe sama jen proto, aby se zachovala základní struktura, nebo z toho můžeme udělat *fázový přechod*, kdy stavíme na dobrých vlastnostech tvořících nový systém. Takže pokud patříte k lidem, kteří si přejí vidět budoucí generace vzkvétat a žít v rovnováze s ekosystémem, v míru, spravedlnosti a rovnosti lidských práv, pak nemůžete podporovat žádnou známou verzi *kapitalismu*. Nezáleží na tom, jaké alternativní měny se objeví, nezáleží na tom, jaká je legislativa, nezáleží na tom, kolik zdaníme bohatým. Samotná struktura je jednoduše protichůdná k těmto hodnotám a cílům. A to je první věc, kterou je potřeba si přiznat, podobně jako si musí přiznat narkoman při rehabilitaci ve skupině, že je závislý a má problém. První věcí je přiznat si, že na této planetě máme vážný problém. A jen proto, že řešení není jasné pro většinu populace, na tomto faktu nic nemění. Otázkou tedy není „co je správné“ nebo „co je špatné“, ale vždy je otázkou „co funguje“ nebo „co nefunguje“. Bud' budeme žít v souladu s přírodními zákony, které nám byly odhaleny prostřednictvím systémové vědy, nebo zemřeme rukama těch stejných přírodních zákonů. Tak je to jednoduché. Kořenový mechanismus, který způsobí náš zánik, nebude mít na svědomí nějaká skupina, konspirace, kriminální útlak nebo obecné sociální rozdělení, ale ve skutečnosti se to

stane skrze hluboce toxickou a zastaralou náboženskou tradici, což je systém ekonomické organizace, který orwellovsky nazýváme *volným trhem*.

Jak víme, samotný rámec vědy je o lepším porozumění příčině a následku. A není žádným tajemstvím, že čím více se učíme, tím více si uvědomujeme, že se musíme učit právě kvůli vynořující se nelineární složitosti přirozeného světa. Současná společnost nadále selhává při pokusu o pochopení této komplexnosti kvůli systémové ignoranci. Zdá se, že lidé z nějakého důvodu velmi obtížně chápou podstatu systémů. Máme tendenci vidět svět jako statický systém, jako statickou hierarchii kategorií, do které jsme svět rozčlenili kategorickým redukcionismem. Stejnou pozornost je ale třeba věnovat konektivitě napříč všemi měřítky. Ve škole jsme nebyli vedeni k tomu, abychom přemýšleli o vztazích mezi jednotlivými kategoriemi. Náš jazyk je velmi starý a klade důraz na statické kategorie neboli podstatná jména, nikoli na vztahy mezi těmito kategoriemi.

Protože efektivně přemýšlíme v jazyce, tak pro lepší pochopení podstaty systémů se zdá, že je důležité zaměřit se z hlediska jazyka více na slovesa a holistické spojení než na podstatná jména. Tím se nám více zpřístupní systémová dynamika. Podle kvantového fyzika Davida Bohma je svět ve stálém toku proměn a stabilní struktury jakéhokoliv druhu jsou pouhými abstrakcemi. Koncepční fragmentace světa vytváří umělé struktury národní, ekonomické, politické, náboženské a podobně. Bohm poukázal na skutečnost, že pojmová fragmentace je podporována strukturou našeho jazyka, která zdůrazňuje dělení pomocí podmětu, slovesa a předmětu. Proto navrhnul jazyk zvaný Rheomode, což je myšlenka jazyka založená na slovesu nikoli podstatném jménu. Byl inspirován indiány Blackfoot, jejichž jazyk je jedinečný a zaměřený na akci, slovesa a holistické propojení. Procesní jazyk nám více pomáhá chápat systémovou dynamiku.

Lidé jsou obecně přesvědčení, že mohou popsat svět kolem sebe pomocí jazyka, který jsme zdělili, ale navzdory tomuto přesvědčení mají různé kultury ve skutečnosti různý světonázor. Jazyková struktura, kterou užíváme, obsahuje totiž implicitní zkreslení. Stejným způsobem je zabudována zaujatost a zkreslení do struktury naší ekonomiky. Lidé se mylně domnívají, že stačí změnit své chování, být morálnější a etičtější a pozitivní výsledky se dostaví. Nikdo přirozeně nechce poškozovat ostatní ani životní prostředí, ale přesto se to děje. To je způsobeno odpojením se od systému vyššího řádu. Zde bych v této souvislosti připomněl *Zákon nutné variety*, který je pro jakýkoli systém klíčový a doporučuji ke zhlédnutí mou prezentaci s názvem SHRNUTÍ 2 DODATEK, zejména kapitolu „Kybernetika a teorie systémů“.

Takže existuje mýtus, že systém je neutrální, ale ve skutečnosti neutrální není. O tržní hře nerozhodují hráči nebo morální hledisko, ale pravidla a struktura. Všude slyšíme známý morální argument „trhy jsou v pořádku, máme etický problém“, který by měl vylepšit společenské chování. Faktem ale je, že struktura je předpojatá, násilná a kriminální. Struktura motivuje a vytváří dynamiku všech těchto negativních vzorců chování. Na druhé straně také vytváří některé pozitivní vzorce. Není třeba vše zahodit. Otázkou ale je, co převládá.

Existují tři základní oblasti, kterým je třeba věnovat maximální pozornost:

1. Pochopení dynamiky našeho současného systému „ekonomiky“.
2. Pochopení dynamiky nového modelu založeného na závěrech vyvozených z přírodních zákonů a tedy základních principů udržitelnosti a veřejného zdraví.
3. Pochopení procesu, jak přejít ze současného systému do nového.

1. Pochopení dynamiky našeho současného systému „ekonomiky“.

Musíme vytvořit reprezentativní tržní model, protože se zdá, že je důležitý nejen pro pochopení systémové dynamiky širokou veřejností, ale také pro odstranění této „návnady“ a znečišťující ideologie jako předpokladu. Je třeba přestat uvažovat v kontextu známých historických forem, jako je marxismus, komunismus, socialismus nebo cokoli jiného. Nejedná se ani o žádnou teorii lidské interakce, morální teorii, teorii dynamiky tříd a podobně. Jednoduše jde pouze o pochopení toho, o jaký systém se technicky jedná. To znamená, co systém dělá na základě své struktury, aktérů, institucí, pobídek, zpětnovazebních smyček a synergií, které zachovávají stávající vzor chování. Nesmírně důležité je také odhalení jeho „přirozené gravitace“, která vylučuje jeho neutralitu. Jak řekl kdysi slavný kybernetik Stafford Beer: „Účelem systému je to, co dělá.“ Systém je to, co dělá. Co to znamená? Lidé jsou příliš zaujatí a tudíž neschopni skutečně identifikovat to, co systém dělá. Předstírají, že negativní věci jsou vlastně výsledkem něčeho jiného. Něco jiného zasahuje do systému. Klasickým argumentem je falešná dualita mezi státní mocí a podnikáním. Celý systém ekonomické libertariánské víry je ve skutečnosti založen na této dualitě. Povrchně vnímáme státní instituci jako oddělenou od podnikání, i když je ve skutečnosti pravdou, že historicky je vláda evoluční následek tržní ekonomiky, nikoli naopak. Samotné vlastnosti vlády jsou definovány a uvedeny do pohybu obchodní praxí, hodnotami a pobídkami podnikání. Vláda a obchod zrcadlí stejné hierarchie. Všechny vlády světa jsou ovlivněny penězi nebo skupinami s penězi, tedy jinými slovy obchodními zájmy. Takže zde máme opět *volný trh*. Vláda a obchod se mohou zdát protichůdné, ale ve skutečnosti jsou součástí stejného systému a funguje mezi nimi jak kladná, tak i záporná zpětná vazba.

Zde je potřeba zmínit *negativní externality* související s náklady, které jsou při běžném provozu externalizovány. Například ropná společnost při svém podnikání vytváří znečištění. Náklady na odstranění tohoto znečištění a následnou zdravotní péči pro osoby postižené tímto znečištěním nejsou zahrnuty v jejím účetnictví. To znamená, že prodejní ceny nezohledňují tato externí poškození. Proto říkáme, že tyto náklady jsou externalizovány. Znečištění je ve skutečnosti jedním z výstupů systému z hlediska konstrukčního návrhu. Tím ovšem neříkám, že externality jsou záměrem. Jedná se o čistě technické hledisko fungování a neúmyslný vedlejší efekt daného návrhu.

Pokud bychom se objektivně podívali na planetu Zemi, například očima nezaujatého inteligentního návštěvníka z vesmíru, a po jistou dobu sledovali a analyzovali veškerou ekonomickou aktivitu na planetě neboli to, co lidská společnost dělá v tomto socioekonomickém systému, co bychom zjistili? Návštěvník by mohl logicky dospět pouze k závěru, že úmyslně a záměrně vytváříme chudobu; svévolně a cíleně vytváříme obrovskou socioekonomickou nerovnost a elitářství; záměrně chceme zničit

naše životní prostředí a tím i sebe sama; cíleně stavíme jednotlivé skupiny lidí proti sobě a vytváříme konflikt. V podstatě by viděl v chodu stroj, který jsme si sestrojili, abychom vyhubili vše živé včetně nás samotných v jednom komplexním sebevražedném systémovém procesu. Takto by to viděl objektivní návštěvník bez předsudků, protože by sledoval, co systém dělá, nikoli co si myslíme nebo chceme, aby dělal. Účelem systému je tedy to, co dělá. Všimněte si opakujících se vzorů, jako jsou například instituce, které jsou posilovány, kultura, jakou systém vytváří a podobně. Tržní kapitalismus je o vytváření miliardářů stejně tak, jako o vytváření lidí v chudobě. A připomeňme, že nikdo nechce nikoho zranit nebo vidět úpadek ekosystému. Nikdo nechce *strukturální násilí* nebo systémový rasismus a ostatní „vedlejší efekty“. Ve skutečnosti to ale nejsou vedlejší efekty, pokud vidíme opakující se vzory. Musí být proto považovány za funkce systému. Například spalovací motor neslouží pouze k pohonu automobilu, ale také k uvolňování toxických výfukových plynů poškozujících ekosystém. Lidský záměr není ve skutečnosti relevantní vzhledem k tomu, co systém dělá, pokud není v souladu.

## 2. Pochopení dynamiky nového modelu založeného na závěrech vyvozených z přírodních zákonů a tedy základních principů udržitelnosti a veřejného zdraví.

Cílem je model ideálního ekonomického systému. Tento přístup je z vědeckého a technického hlediska založen na známých zásadách týkajících se veřejného zdraví a udržitelnosti prostředí. Logika je opět nezávislá na historických pojmech, jako je komunismus, socialismus a podobně. Nemá žádný smysl používat tyto zastaralé koncepty nebo historické informace, pokud nepomohou tomuto modelu z hlediska závěrů ohledně protokolů veřejného zdraví a udržitelnosti. Tato analýza bude tedy abstrahována od jakýchkoli minulých nebo současných společenských hodnotových konstruktů kromě již zmíněných cílů souvisejících s veřejným zdravím a udržitelností. Nemůžeme se dívat na nové návrhy do budoucna a nechat se přitom ovlivnit pouze současnými tradicemi, ke kterým máme kladnou emoční vazbu, aniž bychom je posoudili z hlediska protokolů udržitelnosti. Pohodlí, které si užíváme v každé době je relativní a dočasné z hlediska specifčnosti použitých nástrojů. Například člověk, který nerad jezdí veřejnou dopravou, protože rád řídí svoje auto, najde jistě emoční argument pro svou obhajobu a může se postavit proti myšlence efektivního tranzitu s větší úsporou energie, zdrojů a podobně jenom kvůli svému dočasnému zvyku chtít řídit vlastní auto a mít z toho požitky. Není ochoten se účastnit efektivnějšího a udržitelnějšího způsobu přepravy, protože to není v jeho úzkém zájmu. Je to typický pohled, který je zkreslen dočasnými společenskými hodnotami. Je to podobné, jako kdyby někdo řekl, že se chce vrátit k jízdě na koních nebo jezdit v kočárech. Každá kultura a generace má své vzorce myšlení a chování, se kterými se ztotožní. Ale není snad nic nezralejšího, než se nechat ovlivnit při návrhu budoucí organizace touto sobeckou gravitací. Snad není třeba říkat, že každý musí mít jistý druh ohleduplnosti ke světu, ve kterém žijeme. Toto myšlení se netýká pouze dopravních systémů, ale také zemědělských systémů, systémů zdravotní péče a veškerého průmyslu a institucí. Všechny sektory potřebují masivní revizi současně s celkovou ekonomickou revizí. Řešíme znečištění, nemoci, délku a kvalitu života, světový mír, vzájemné soužití mezi skupinami a podobně. Morálka a gravitace k tomu, jak by měl svět fungovat, není vůbec obsažena v našich systémech víry. Jaký smysl mají všechny tyto filozofické sračky

nahromaděné za tisíce let? Je to všechno o tom, jak lidem říkat, co mají dělat nebo nedělat a přesto v nich není žádná zmínka o tom, jak to udělat z hlediska udržitelnosti a veřejného zdraví. Skutečný morální a etický kořen filozofické orientace naší společnosti lze odvodit pouze ze základních principů života neboli životaschopnosti systému. Pokud vnímáte Zemi a nasloucháte vědě, která vám říká, jak byste se měli chovat a vaše víra je s tímto v rozporu, co uděláte se svou vírou? Proč bychom nemohli odvodit tyto víry s přirozeného řádu světa, jak nejlépe jej dokážeme pochopit?

### 3. Pochopení procesu, jak přejít ze současného systému do nového.

Nyní musíme přijít na to, jak přejít ze současného tržního prostředí do nového udržitelného prostředí neboli jak přejít ze struktury A do struktury B. Hledáme styčné body, o které se můžeme opřít. Musíme najít způsob, jak strategicky a systémově zatlačit současně z více stran. Nejedná se o lineární nebo singulární přístup, to znamená, že nejde o to změnit napřed jednu věc a pak teprve další. Je to o aktivismu, který destabilizuje současný systém zmíněnými styčnými body pomocí pákového efektu, čímž vlastně vzniká systém nový. Stavíme na dobrých vymořujících se vlastnostech, které tvoří základ nového systému. Tyto nové vlastnosti vznikají díky lidské vynalézavosti v kontextu, který nemusí být specifický pro současný systém. Jsou to: Přístup, lokalizace, otevřený zdroj, digitální zpětná vazba a automatizace. Zde opět odkazují na mou předchozí prezentaci SHRNUŤÍ 2 DODATEK, ve které jsou v kapitole „Rekonstrukce společnosti“ tyto aspekty probrány podrobněji.

Všech těchto pět aspektů se objevilo jako technologický systémový fenomén v rámci kapitalistické struktury. Jsou to klíčové systémové „stavební kameny“, které je potřeba využít. Toto jsou naše pákové styčné body a při rozvoji nových systémů v komunitách na ně musíme klást důraz. Současně musíme pracovat na tom, aby se to co nejvíce rozšířilo a stále více lidí se účastnilo tohoto procesu, který je vlastně ve skutečnosti procesem *demarketizace*. Je to proces hladovějící bestie. Nejlepší věcí, kterou můžeme udělat, není zaútočit na systém a bojovat s ním, ale nedodávat mu energii. Místo toho předkládat konstruktivní návrhy, které jsou v souladu s protokoly udržitelnosti a veřejného zdraví. Lidově řečeno, krmit toho správného vlka.